

Наталія Олексюк

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ (ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ) ТА ДЕМОБІЛІЗОВАНИХ ОСІБ В ОБ'ЄДНАНІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Статтю присвячено важливій проблемі сьогодення – соціальній адаптації учасників бойових дій (ветеранів війни) та демобілізованих осіб до цивільного життя в умовах об'єднаної територіальної громади, ефективність якої значною мірою залежить від якості їх соціального супроводу. Автором розкрито зміст поняття «соціальний супровід учасників бойових дій (ветеранів війни) та демобілізованих осіб»; сформульовано його мету; виокремлено, загальні та професійні компетентності, необхідні фахівцю із соціальної роботи центру соціального обслуговування для ефективного виконання професійних завдань. Обґрунтовано ідею про актуальність розробки професійного стандарту фахівця із соціальної роботи з учасниками бойових дій (ветеранами війни) та демобілізованими особами, як особливими категоріями осіб в умовах війни в Україні.

Ключові слова: *об'єднана територіальна громада, учасники бойових дій, ветерани війни, демобілізовані особи, соціальний супровід, фахівець із соціальної роботи, компетентності.*

В умовах повномасштабної російської агресії в Україні гостро постала проблема соціальної адаптації до цивільного життя військовослужбовців, які безпосередньо приймали участь в бойових діях і які, в силу певних обставин (наприклад, важкого поранення), не можуть продовжити військову службу [2]. Передбачаємо, що ця проблема буде посилюватись як впродовж усього воєнного стану, так і після перемоги нашої країни над ворогом, оскільки вона торкається величезної кількості людей – військовослужбовців, медичних працівників, рятівників, енергетиків, представників інших професій – усіх, хто на лінії вогню виконує професійні обов'язки, займається волонтерством.

На основі аналізу наукових досліджень, до основних проблем, які виникають в учасників бойових дій (ветеранів війни) та демобілізованих осіб відносимо: порушення їх прав на соціальні гарантії, бюрократію державних органів при оформленні пільг, незадовільну державну політику щодо означених категорій осіб, проблеми зі здоров'ям, фінансові

труднощі, відсутність власного житла, проблеми з налагодження соціальної (у тому числі, сімейної) взаємодії та комунікації [3; 4, с.116-117].

Однією з умов ефективності соціальної адаптації до цивільного життя учасників бойових дій (ветеранів війни) та демобілізованих осіб є їх професійний соціальний супровід, що здійснюється фахівцями із соціальної роботи центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) об'єднаних територіальних громад за місцем проживання колишніх військовослужбовців [2; 7]. Опираючись на Закон України «Про соціальні послуги» [1], вважаємо, що соціальний супровід учасників бойових дій (ветеранів війни) та демобілізованих осіб – це комплекс заходів, що передбачає оцінку їх потреб, визначення шляхів вирішення їх основних проблем, навчання та розвиток у них навичок, спрямованих на подолання чи мінімізацію цих проблем, моніторинг виконання поставлених завдань і сприяння у отриманні означеними категоріями осіб інших соціальних послуг. Метою соціального супроводу учасників бойових дій (ветеранів війни) та демобілізованих осіб є зниження важкості наслідків травматичних подій, попередження та розв'язання можливих чи назрілих проблем, з якими вони не можуть впоратись самостійно, а також налагодження їх позитивно спрямованої життєдіяльності у цивільному середовищі [6, с. 185].

Якісне виконання професійних обов'язків фахівцем із соціальної роботи центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) об'єднаної територіальної громади неможливе без його соціальної спрямованості та наявності у нього відповідних соціальних якостей: справедливості, доброзичливості, терпеливості, врівноваженості, відповідальності, готовності допомогти/стати на захист клієнта чи підтримати його. Поряд з цим вважаємо, що основою професійної діяльності фахівця із соціальної роботи, який здійснює соціальний супровід учасників бойових дій (ветеранів війни) та демобілізованих осіб є його компетентність (відповідність рівня теоретичних знань і практичних навичок змісту виконуваних посадових обов'язків, а також уміння досягати мети), що виявляється через рівень сформованості у нього загальних і професійних компетентностей [7].

До загальних компетентностей фахівця із соціальної роботи, який здійснює соціальний супровід учасників бойових дій (ветеранів війни) та демобілізованих осіб відносимо його здатності: виконувати професійну діяльність згідно з етичними вимогами соціальної роботи та відповідно до віку, статі, стану здоров'я, особливостей інтелектуального та фізичного розвитку отримувачів соціальних послуг; забезпечувати конфіденційність особистої інформації про колишніх військовослужбовців; використовувати інформаційні та комунікаційні технології; застосовувати державну мову; вчитися й бути сучасно навченим, до самоосвіти, постійного підвищення кваліфікації; працювати в команді; до критичного мислення, аналізу та синтезу інформації з різних джерел; налагоджувати соціальну взаємодію,

співробітництво з колегами, попереджувати та розв'язувати конфлікти; приймати обґрунтовані рішення; підтримувати позитивний емоційний стан в колективі та забезпечувати психологічну підтримку співробітникам, колегам, забезпечувати профілактику їхнього емоційного вигорання; виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці та навколишнього середовища, дотримуватися норм, методів і прийомів безпечного виконання робіт [5].

До професійних компетентностей фахівця із соціальної роботи відносимо його здатності: аналізувати, розуміти та застосовувати законодавчі та нормативно-правові акти з питань надання соціальних послуг учасникам бойових дій (ветеранам війни) та демобілізованим особам; розуміти сутність соціальної роботи та принципи взаємодії суб'єктів системи надання соціальних послуг; виявляти потенційних отримувачів соціальних послуг – колишніх військовослужбовців, які опинилися в складних життєвих обставинах і не можуть впоратися з ними самостійно; проводити комплексне визначення індивідуальних потреб клієнтів; складати/переглядати індивідуальний план соціального супроводу отримувачів послуг, допомагати їм; організовувати/надавати клієнтам соціальні послуги консультування, представництва інтересів, посередництва (медіації) [5].

Оскільки в нашій країні вперше за багатолітню історію воєн формується система соціальної роботи з учасниками бойових дій (ветеранами війни), демобілізованими особами, а також членами їх сімей, очевидною необхідністю є розробка професійного стандарту фахівця із соціальної роботи з означеними категоріями осіб. Розмаїття проблем, з якими стикаються колишні учасники бойових дій (ветерани війни), демобілізовані особи, члени їх сімей, їх різні ставлення/реакція на ці проблеми, різна здатність до попередження/подолання цих проблем зумовлюватимуть специфіку професійної підготовки фахівців та особливості їх подальшої професійної діяльності.

Таким чином, соціальний супровід учасників бойових дій (ветеранів війни) та демобілізованих осіб є актуальною соціальною проблемою, вирішення якої покладається на фахівців із соціальної роботи центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) об'єднаних територіальних громад і значною мірою залежить від їх компетентності.

У перспективі вважаємо за необхідне дослідити закордонний досвід соціального супроводу колишніх військовослужбовців (ветеранів війни) у процесі їх соціальної адаптації до цивільного життя, а також особливості їх соціальної інтеграції в цивільне суспільство.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про соціальні послуги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
2. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

3. Миськевич Т. Реабілітація військових АТО в Україні / Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2572:reabilitatsiya-vijskovikh-ato-vukrajini&catid=8&Itemid=350

4. Мраморнова О., Харченко О. (2016). Проблеми ветеранів антитерористичної операції на Сході України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. Вип. 37. С. 115–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhISD_2016_37_19.

5. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 20 червня 2020 року N 1179 Професійний стандарт «Фахівець із соціальної роботи». URL: <file:///D:/Мої%20документи/Downloads/1179.pdf>

6. Олексюк Н. С. (2011). Соціально-педагогічна робота з сім'ями військовослужбовців в умовах реформування Збройних Сил України: монографія. Київ: Видавничий дім «Слово». 304 с.

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2009 N 1417 «Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг)». URL: https://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-KMU/type-Постанова/1417-2009-п-29.12.2009.htm.

Галина Олійник

доцент кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Зоряна Король

студентка освітньої програми «Соціальна робота»,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна

СУТНІСТЬ ПРИРОДИ ТА ГЕНЕЗИ ВІКТИМНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

У статті розкрито зміст та сутність природи та генези віктимності особистості у підлітковому віці. Виокремлено три основні типи віктимної поведінки, а саме: активна, інтенсивна, пасивна. Проаналізовано особливості підліткового віку. Розкрито головні причини формування вразливої особистості та віктимної поведінки.

***Ключові слова:** підлітковий вік, віктимна поведінка, віктимізація, генеза віктимності особистості.*